

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRİ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Dr. Öğr. Üyesi Musa TOZLU

Giresun Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Giresun/TÜRKİYE
musatozlu@hotmail.com
ORCID

**17. YÜZYILDA MEVLEVİ BİR
ŞAİR SELİMÎ DEDE VE
DİVÂNÇESİ**

A 17th CENTURY MAWLAWI POET
SELİMÎ DEDE AND HIS DİVÂNÇE

Makale Türü: Araştırma Makalesi | Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 06.06.2024 | Received Date: 06.06.2024
Kabul Tarihi: 02.08.2024 | Accepted Date: 02.08.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.09.2024 | Date Published: 30.09.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atf/Citation

Tozlu, Musa. "17. Yüzyılda Mevlevi Bir Şair Selimî Dede ve Divânçesi". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* Vefatının 100. Yılında Ali Emîrî Özel Sayısı, (Eylül 2024), 859-900.

Tozlu, Musa. "A 17th Century Mawlawi Poet Selimî Dede and His Divânçe". *Hikmet-Journal of Academic Literature* Special Issue on the 100th Anniversary of Ali Emîrî's Death, (September 2024), 859-900.

10.28981/hikmet.1497048

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlamış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Musa TOZLU

17. YÜZYILDA MEVLEVİ BİR ŞAİR SELİMÎ DEDE VE DÎVÂNÇESİ

A 17th CENTURY MAWLAWI POET SELİMÎ DEDE AND HIS DÎVÂNÇE

ÖZ

Altı asırdan fazla çok geniş bir coğrafyada binlerce sanatçı ve eserle, çok güçlü bir şekilde temsil edilen ve Türk edebiyatında müstesna bir yeri olan döneme klasik Türk edebiyatı denmektedir. Bu dönem edebiyatının eserleri üzerine yapılan akademik çalışmalar hız kesmeden devam etmekte ve her geçen gün yeni bir sanatçı veya eserle karşılaşmaktadır. Bu çalışmanın konusu da, hayatı ve eserlerine dair çok fazla bilgi bulunmayan 17. yüzyıl şairi Selîmî Dede ve Dîvânçe'sidir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 09288 numarasıyla kayıtlı Mecmû'a-i Âsâr adlı cönk içerisinde Selîmî Dede'ye ait manzum ve mensur eserler mevcuttur. Bu Manzum eserlerden biri de, şairin Dîvânçe'sidir. Toplam 42 şiirin bulunduğu eser, bahsedilen yazmanın 36a-43a varakları arasındadır. Çalışmanın giriş bölümünde söz konusu cönkün fiziksel özelliklerinden bahsedilmiştir. Birinci bölümde şairin biyografisine dair tespit edilebilen bilgiler paylaşılırken, ikinci bölümde ise şairin eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın ana konusu olan Dîvânçe; Şekil, Dil ve Üslup Özellikleri ile Muhteva Özellikleri başlıkları altında üçüncü bölümde daha detaylı incelenmeye çalışılmıştır. Dîvânçe'nin çeviri yazılı metni ise dördüncü bölümde verilmiştir. Sonuç bölümünde; 17. yüzyılda yaşamış Mevlevî bir şair olan Selîmî Dede'ye ait Dîvânçe'deki şiirlerin, daha çok dini-tasavvufî Türk edebiyatı mahsulü olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte şairin, klasik Türk edebiyatının nazım tekniği ile anlam ve hayal dünyasından da yararlandığı hususunun altı çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 17. yüzyıl, Mevlevî, Selîmî Dede, Dîvânçe.

ABSTRACT

Classical Turkish literature is a period that has been represented very strongly with thousands of artists and works in a very wide geography for more than six centuries and has an exceptional place in Turkish literature. Academic studies on the works of literature of this period continue unabated and a new artist or work is encountered every day. The subject of this study is the 17th century poet Selîmî Dede and his Dîvânçe, about whose life and works there is not much information. There are verse and prose works of Selîmî Dede in the cönk named Mecmû'a-i Âsâr, registered in Istanbul University Rare Works Library Turkish Manuscripts 09288. One of this verse works is the poet's Dîvânçe. The work, which contains 42 poems in total, is between 36a-43a of the manuscript in question. In the introductory part of the study, the physical characteristics of the cönk are mentioned. In the first part, information about the poet's biography is shared, while in the second part, information about the poet's works is given. The main subject of the study Dîvânçe, is analyzed in more detail in the third chapter under the headings of Form, Language and Style Features and Content Features. The translated text of Dîvânçe is given in the fourth chapter. In the conclusion section, it is stated that the poems in the Dîvânçe of Selîmî Dede, a Mawlawi poet who lived in the 17th century, can be evaluated as a product of religious- sufistic Turkish literature. However, it is underlined that the poet also benefited from the prose technique, meaning and imagination of classical Turkish literature.

Keywords: 17th Century, Mawlawi, Selîmî Dede, Dîvânçe.

Giriş

Türk edebiyatının; Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra başlayan, Arap ve Fars edebiyatının etkisiyle gelişen, Osmanlı Devleti döneminde altın çağını yaşayıp 19. yüzyıla kadar çok güçlü ve uzun soluklu bir şekilde devam eden dönemine klasik Türk edebiyatı denilmektedir (Taşkesenlioğlu, 2020, 1). Bu dönem ve edebiyat, Osmanlı Devleti'nin yıkılışıyla da bağlantılı olarak 20. yüzyılın ilk çeyreğinde edebiyat tarihinin sayfaları arasındaki yerini almıştır. Fakat klasik sıfatının hakkını vererek sonraki dönem ve sanatçıları da etkilemiştir. Hatta günümüzde bile bu etkinin sürmüş olduğunu söylemek mübalağa olmasa gerektir.

Yüzyıllar boyu süren klasik Türk edebiyatı bünyesinde, Balkanlardan Afrika'ya kadar çok geniş bir coğrafyada binlerce sanatçı ve eser ortaya çıkmıştır. Bu sanatçı ve eserlere dair yine binlerce de çalışma yapılmıştır. Buna rağmen kütüphanelerin tozlu raflarında gün ışığı görmeyi bekleyen çok sayıda şair ve eser bulunmaktadır. Yazma eser barındıran kütüphanelerin veri tabanlarının erişime açılması ve sayıları her geçen gün artan akademik çalışmalar neticesinde keşfedilmeyi bekleyen çok sayıda sanatçı ve eser gün yüzüne çıkmaktadır. Bu çalışmanın konusu da biyografik kaynaklarda kendisi hakkında çok fazla bilgi olmayan, 17. yüzyılda yaşamış Selimî Dede ve *Dîvânçe*'sidir.

Selimî Dede'ye ait *Dîvânçe*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 09288 numarada kayıtlı *Mecmû'a-i Âsâr* adlı cöknün içerisinde. Şaire ait diğer eserler de bu cönktedir. Baş ve son bölümleri boş olan yazmanın ölçüleri 120 x 195 mm'dir. Cildi kırmızı meşin kaplı olan cöknün kapak içleri ebrulu kâğıtlarla kaplıdır. Zahriyesinde Selimî Dede'nin adı yazılı olup, 67 varakın 61'inde şairin eserleri yazılıdır. Yine zahriyede iki adet temellük kaydı bulunmaktadır. Kayıtların ilki 1195 tarihli ve Mustafâ Kâmî yazılı bir mühür şeklinde, diğeri ise mühürün hemen üzerinde "*Min 'inâyâti'r-rabbâniyye ilâ 'abdi'l-müznib Hâfız Mustafâ Kâmî ibn-i İbrâhîm el-'arîf bi-Miftâhîzâde ğaferelehumâ Cemâziye'l-evvel 1210*" yazılı şekildedir. Cöknün tamamındaki su lekeleri okumayı güçleştirirken, bazı bölümler ise tamamen silinmiştir¹. Cöknün içerisindeki tüm eserlerin mihrabiyesi vardır. Cetveli, 21 satır üzerine talik hatla kaleme alınan yazmadaki manzum eserler çift sütun üzerine yazılmıştır. Müstensih kaydı olmayan yazmanın 36a varakında 1084/1673-74 tarihi yazılıdır. Bu tarih, kütüphane kayıtlarında sehven 1204 olarak geçmektedir.

1. Selimî Dede (ö. 1099 / 1688-89)

Biyografik kaynaklarda hakkında çok az bilgi olan şairin asıl adı Süleyman'dır ve 17. yüzyılda yaşamıştır. Aynı yüzyılın önemli devlet adamlarından Mevlevî / Sofu Mehmed Paşa (ö. 1649)'nın oğludur. Bu bilgi, şaire ait nesepname türündeki *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı eserin yer aldığı

¹ Bu nedenle, çalışmada sunulan *Dîvânçe* metninde okunamayan yerlere " ..." işareti konmuştur.

nüshalardan birinin zahriyesinde mevcuttur. *Hilye-i merhum Selîmî Dede ibn-i Vezîr Mevlevî Mehmed Paşa (Mecmû'atü'r-Resâil, TY 00621, 1a)*. Kaynaklarda Mehmed Paşa'nın, Yenikapı Mevlevihanesine mensubiyeti dolayısıyla Mevlevî ve Sofu olarak anıldığından bahsedilir (Erkan, 2019, 515). Şairin eserlerinin olduğu *Mecmû'a-i Âsâr* adlı cönkün istinsah tarihinin 1084 / 1673-74 olması ve bahsi geçen *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı mesnevide Mevlevî şairlerden *Cevrî* (ö. 1654) ve *Neşâtî* (ö. 1674)'den övgüyle bahsedilmesi, Selîmî Dede'nin 17. yüzyıl şairlerinden biri olduğunun delillerindendir.

Selîmî'nin, Mevlevîlik'te 1001 gün hizmet ederek dervişlik payesiyle dergâhta hücreci olan kişilere verilen Dede (Gölpınarlı, 2006, 22) unvanına sahip olması, onun da Mevlevî olduğunun bir delili olarak kabul edilebilir. Nitekim *Mecelletü'n-Nisâb*'da da şair için, *Selîmî mahlas Süleymân Dede el-Mevlevî* (Müstakimzade Süleyman Sadeddin, Halet Efendi, 1762, 259) ibaresi yer almaktadır. Ayrıca şaire ait yukarıda bahsi geçen eserin başlığında *İbtidâ-i Manzûme-i Selîmî Dede el-Mevlevî* ifadesi yer almaktadır. Bu bilgilerden hareketle şairin Mevlevî olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Şeyhi Mehmed Efendi'nin *Vekâyi'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018, 2, 1616) ve Mehmet Nâil Tuman'ın *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz - Tatçı, 2001, 1, 447) adlı eserlerinde şairin akıllı ve haysiyetli bir kimse olduğu belirtilerek aşağıdaki beyitler örnek olarak verilir:

Leb-i dilber şarâbdur gûyâ

Dil-i âşık kebâbdur gûyâ

Ebruvân mâh-ı nev cebîn meh-tâb

Ârızı âftâbdur gûyâ

Şairin vefat tarihini *Vekâyi'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018, 2, 1616) ve *Sicill-i Osmânî* (Akbayar - Kahraman, 1996, 5, 1529) 1099 (1688-89) olarak gösterir.

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde, iki farklı kişiymiş gibi gösterilen Selîmî, Süleyman Selim Dede (Kılıç, 2014-2020) ile Süleyman Bey, Sufi Mehmed Paşa-zâde (Aydın, 2014-2020), aslında aynı kişidir. Söz konusu kişi; bu çalışmaya konu olan *Dîvânçe*'nin sahibi, 17. yüzyılın mevlevî şairlerinden ve Sofu / Mevlevî Mehmed Paşa'nın oğlu Selîmî Dede'dir (Tozlu, 2024, 5).

2. Eserleri

Selîmî Dede'nin eserleri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 09288 numarada kayıtlı *Mecmû'a-i Âsâr* adlı cönkün içerisinde. Bu nüshada sırasıyla *Nazm-ı Neseb-i Nebî*, 52 beyitlik nasihatname türünde bir mesnevi, *Meraca'l-Bahreyn*, *Dîvânçe* ve *Garîbü'l-Luga* adlı eserler mevcuttur.

2.1. Nazm-ı Neseb-i Nebî

Hız. Peygamber ve nesebi övgüsünde yazılmış 200 beyitlik bir mesnevidir. Kütüphane kayıtlarında hilye olarak gözüke de nesepname türünde bir eserdir. Eserde Hz. Peygamber'in babasından başlayarak dede ve atalarının övgüsü yapılır. Mesnevi, bu türde yazılmış Türkçe ve müstakil ilk eser olması açısından önemlidir. Eser üzerine bir makale çalışması yapılmıştır (Tozlu, 2024).

2.2. Meraca'l-Bahreyn

Mensur bir eser olan *Meraca'l-Bahreyn*, çocukluktan ölünceye kadar Hz. Mevlânâ'nın etrafında gelişen olay ve menkıbelerden bahseder. Ayrıca eserde Şems-i Tebrizi ile olan sohbetler ve Mevlana'ya ait bazı Farsça beyitlerin tercümelerine de yer verilir. Yukarıda bahsedilen cönkün 8a-36a varakları arasında, yazma hâlinindedir.

2.3. Dîvânçe

Esere dair ayrıntılı bilgiler çalışmanın ilerleyen bölümlerinde verilecektir.

2.4. Garîbü'l-Luga

Farsça öğrenmek isteyenler için hazırlanmış mensur bir sözlüktür. Farsça madde başları kırmızı ile yazılmış olmasına rağmen silinmiştir. Cönk içerisinde 43b-61b varakları arasında ve yazma halindedir.

3. Dîvânçe

Selîmî Dede'ye ait *Dîvânçe*, *Mecmû'a-i Âsâr adlı* cönkün içinde 36a-43a varakları arasındadır. Harf sırasına göre 42 adet manzume bulunmaktadır. İlk varaktaki mihrabiye'nin hemen altında Hz. Peygamber'in şiirle ilgili bir hadis-i şerifinden bir bölüm (... *Muhakkak ki şiir hikmetin ta kendisidir.*) ve şairler ile ilgili övücü ifadeler yazılarak bir nevî dîbâce hüviyeti kazandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca gerek her harften şiir yazma gayreti, gerekse şiirlerin tevhit, münacat ve naat gibi divan / divançe tertibine uygun gelecek şekilde türlerle başlamasından dolayı da, şiirlerin tamamı için *Dîvânçe* adının verilmesi uygun görülmüştür. *Dîvânçe*'ye ait öne çıkan şekil, dil ve üslup özellikleri aşağıdaki başlık altında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

3.1. Şekil, Dil ve Üslup Özellikleri

Selîmî Dede, *Dîvânçe*'sine münacat, tevhit ve naat türündeki şiirlerle başlamıştır. Bu durum klasik Türk edebiyatında görülen tertip sırasına da uygunluk göstermektedir. Şair, hemen hemen bütün harflerle şiir yazmaya gayret etmiştir. Şiirlerin harflere göre dağılımı elif (3), be (2), te (3), se (1), cim (2), ha (1), hı (1), dal (2), zel (1), ra (3), ze (1), sin (1), şın (2), sad (1), dad (1), tı (1), zı (1), ayn (1), gayn (1), fe (1), kaf (1), kef (1), lam (1), mim (2), nun (4), vav (1), he (1) ve ye (1) şeklindedir. Tespit edilen 42 şiirin 34'ü gazel, 7'si murabba ve 1'i de koşma nazım şekliyle yazılmıştır. Bu şiirlerde kullanılan aruz kalıpları ve hece ölçüsünü gösterir tablo aşağıda sunulmuştur. Nazım

şekillerinin altındaki numaralar, şiirlerin çalışma metnindeki sıralarını göstermektedir.

BAHR	KALIP	GAZEL	MURABBA	KOŞMA
Hezec	mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	27		
	mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün	7, 8, 13		
	mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün	6, 17, 19, 30	38	
	mef'ülü / mefâ'ilün / mef'ülü / mefâ'ilün	15, 32		
	mef'ülü / mefâ'ilün		20	
Remel	fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	3, 18, 25, 28	35	
	fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	9, 12, 14, 16, 21, 22, 23, 26, 29, 31, 37		
	fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün	10, 11		
	fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün	1, 4, 5, 24, 33, 34, 42	41	
Recez	müstef'ilün / müstef'ilün		2, 39, 40	
Hece	11'li			36
Toplam	11	34	7	1

Selîmî Dede'nin şiirlerinde, klasik Türk şiir geleneğine paralel olarak en çok mürdef kafiye tercih edilmiştir. Sonrasında sırasıyla mücerred ve müesses kafiye kullanıldığı görülmektedir:

Mürdef Kafiye: *Seni özler seni kamu aḥbāb*

İntizār içre tā ki fetḥ ola bāb (4/1)

Mücerred Kafiye: *Ey esîr-i nefis ü şeytāna uyan ehl-i hevā*

Her ne deñlü cürmüñ olsa kıl resûle ilticā (3/1)

Müesses Kafiye: *Yine mest olduñ dil-i dîvāne sen*

Ele alduñ bir tolu peymāne sen (37/1)

Redif, klasik Türk şairlerinin şiirde en çok tercih ettiği âhenk unsurlarından biridir. Selîmî Dede'nin şiirlerinde ek, ek+kelime, kelime ve kelime grubu şeklinde redifler kullanıldığı görülür. Şair, manzumelerinde zaman zaman Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan redifler de tercih etmiştir.

Mekr-i nefis ile düşürdüñ rûhı çāh-ı firḳate

Anuñiçün mübtelāsın dürlü dürlü miḥnete

Ey Selîmî irmek isterseñ mücār-ı raḥmete

Virdüñ olsun rûz u şeb estağfirullāh el-aẓîm (35/5)

Ḳamu derdlilere dermān iden dost

Benüm dermānumı pinhān iden dost (13/1)

Beni ehl-i belâ kılan gönüm

Çaddümi hem dü-tâ kılan gönüm (34/1)

Ger baña şorarsañ ne durur kâr-ı meşâyîh

Hakğ ile beğ bulmadur efkâr-ı meşâyîh (13/1)

Mecmû'a-i Âsâr adlı cönk içerisindeki şiirler, tekke şiiri tarzında yazılmıştır. Bu tarzda yazılan şiirlerde amaç, sanat ve hüner göstermekten ziyade okuyucuya dinî bilgiler vermek ve tasavvufi düşünce sisteminin öğretilmesidir. Bu nedenle şiir dili genellikle sadedir. Selimî'nin şiirlerinde de bu sadelik görülmektedir.

‘Ağl ile irilmez saña

‘İlm ile varılmaz saña

Çul kendini nice oña

Çudret senüñdür Rabbenâ (2/4)

Vâ‘iz sözini tutmaz

Anuñla ‘amel itmez

Didügi yola gitmez

Bir yirde karar itmez (20/4)

Bununla birlikte az da olsa şairin dilinin ağırlaştığı yerler de vardır. Şairin sıklıkla başvurduğu iktibas, dildeki ağırlaşmanın nedenleri arasındadır.

Çıl taçarrüb güne gün tã‘at ile

Kün mücidden bi'l-ğuduvvi ve'r-revâh (12/3)

Selimî'nin şiirlerinde hâkim olan bilgi verme, nasihat etme ve iyiliği emredip kötülüklerden sakındırmayı önceleyen didaktik tarz, şiirlerde kullanılan deyimleri de doğrudan etkilemiştir. Tespit edilebilen deyimlerden bazıları şu şekildedir: Elinden kurtarmak (1/5), baştan aşmak (9/1), lisanını (dilini) tutmak (6/6, 21/4), kulak tutmak (3/5, 35/1), can kulağıyla dinlemek (28/2), sesini kesmek (21/4), sözünü tutmak (41/5), aradan çıkmak (36/2), gözünü ayırmamak (39/1), yüz tutmak (35/2), hebâ kılmak (34/3), hû çekmek (34/4), gama düşmek (17/4), keş saçmak (37/3). Aşığadaki örnekte şair, Hak aşığının içinde bulunması gereken ideal durumu ifade ederken “keyfi yerinde olmak, muradına kavuşmak” anlamlarına gelen “dağ üstü bâğ olmak” deyimini kullanarak, beyte canlılık katmış ve anlamı da etkileyici kılmayı başarmıştır.

‘*Âlem-i ıtlâka düşen ‘âşıka*

Çande kim varsa olur taş üstü bāğ (29/3)

Şairin şiirlerindeki hâkim üslup didaktik bir tarzıdır. Öğüt vermek ve bir şeyler öğretmek amacıyla bu tarz şiirlerde, anlamı kuvvetlendirmek ve fikri desteklemek amacıyla iktibas sanatına sıklıkla başvurulur. Selîmî Dede de bu amaçla şiirlerinde iktibasa yer vermiştir. Kullanılan iktibaslarda Hak âşıklarına ve tasavvuf yolunun yolcularına yaptığı tavsiyeleri, ayetlerden yaptığı alıntılarla daha tesirli kılmaya çalışmıştır.

Çün didi m̄a z̄âğ’a’l-başar²

Ço ğafleti cânuñ uyar

Ey bî-ğaber al bir ğaber

Çeşmüñ ayırma yardan (39/2)

Fenzur³ didi *Hağğ aç göziñi eyle temâşâ*

Tâ ide tecellî saña envâr-ı mağabbet (7/3)

Çün tebettel⁴ didi terk it ğayrıy

İtme ağıyâr ile üns ü iğtilâğ (26/3)

3.2. Muhteva Özellikleri

Dîvânçe'deki şiirlerin tamamı, dinî-tasavvufi edebiyatımızın örnekleri arasında sayılabilecek özellikte şiirlerdir. Şiirlerin muhtevası da doğal olarak bu özelliğe göre şekil almıştır. Muhteva özellikleri din-tasavvuf, aşk-âşık, nasihat ve şikâyet alt başlıkları açılarak incelenmeye çalışılmıştır.

3.2.1. Din-Tasavvuf

Selîmî Dede'nin şiirlerinde, Allah'ın gücünün ve birliğinin ifade edildiği tevhid, O'ndan bağışlanma dilenilen münacat ve şairin aşkının yegâne kaynağı olan Allah sevgisi gibi konular çoğunluktadır. Onun şiirlerinde Allah, Rahmân, Rahîm, Kerîm, Kâdir, Azîm, Tevvâb, Ehad, Vedûd, Hâlik, Rab, Mevlâ, İlâh, Hû, Hudâ, Hak, Müsebbibü'l-esbâb, Dost, Nakkâş ve Ferrâş gibi isim ve sıfatlarla anılmaktadır. Şair, tüm mahlûkatı yaratan ve rızıklandıran, yegâne güç sahibi ve terbiyeci olan Allah'ı şu şekilde zikreder:

Ey cümleyi icâd iden

Çudret senüñdür Rabbenâ

² Göz ne kaydı ne de hedefinden şaştı. Necm 53/17. Bkz. Karaman vd., 2008.

³ Allah'ın rahmetinin izlerine bir bak: Ölü toprağa nasıl can veriyor! Rûm 30/50. Bkz. Karaman vd., 2008, 4/322.

⁴ Rabbinin adını an, bütün varlığına ona yönel. Müzemmil 73/8. Bkz. Karaman vd., 2008, 5/484,

Erzâkıını a‘dâd iden

Ûudret senüñdür Rabbenâ (2/1)

Selîmî Dede, günahlardan kurtulmak için de sonsuz cömertlik ve merhamet sahibi, tevbeleri kabul eden Allah’a şu şekilde yalvarır:

Ûıl Selîmîyi ma‘şiyetden pâk

Ey Kerîm ü Raḥîm ü ey Tevvâb (5/5)

Divançe’deki 3 numaralı şiir na‘t türünde bir gazel olup 9 beyittir. Gazelde, Hz. Peygamber’in tüm günahkârlar için sığınılacak bir yer olduğu (1), Allah’ın ondan razı olunca ümmetine de merhamet ettiği (2) ve miraç ile huzuruna davet ederek cemaliyle onu aziz kıldığından bahsedilir (3). Ayrıca Hz. Peygamber’in pek çok nebi, takva sahibi, temiz ve cömert insanların olduğu bir soydan geldiği, bu durumun ayetle de belirtildiği, peygamberlik nurunun temiz rahimler vasıtasıyla taşındığı, bunun aksini iddia edenin kalp gözünün kör olduğu (4-8) da ifade edilmiştir. Gazelin son beytinde ise şair, gece gündüz daima Hz. Peygamber’e dua ettiğini söyler.

Ey esîr-i nefis ü şeytâna uyan ehl-i hevâ

Her ne deñlü cürmüñ olsa Ûıl resûle ilticâ (3/1)

Atası vü anası ecdâd ü ceddâtı anuñ

Enbiyâ vü etḫiyâ vü tâhirât ü eşḫiyâ (3/4)

Selîmî Dede’nin şiirlerinin tamamı tekke şiiri tarzında olduğu için tasavvufî unsurlar muhtevada önemli yer tutmaktadır. Şair bu unsurları bazen kendine bakan yönüyle ele alırken bazen de öğüt vermek ve bilgilendirmek amacıyla muhatap kabul ettiği tasavvuf yolunun yolcuları olan talip, salik ve Hak âşıklarına yönelik söylemiştir. Aşağıda bu tasavvufî unsurlardan bazılarının şiirlere nasıl yansıdığı üzerinde durulacaktır.

İslâm tasavvufunun en önemli unsurlarından biri hiç şüphesiz vahdet-i vücud inancıdır. Allah’tan başka bir varlık olmadığını ileri süren bu fikir, şairin mısralarına Bakara Suresi’nin 115. ayetinden yapılan bir iktibas yoluyla şu şekilde yansımıştır:

Cümle ‘âlem şemme vechullâhdur

Sen diler taĵa dilerseñ taşa baĵ (31/3)

Mutasavvıflara göre Allah’tan başka her şeyi ifade için kullanılan siva ya da masiva terimi, şairin dünyasına geleneğe de uygun olarak şu şekilde yansımıştır:

Pâk eyle derûn âyînesin ḥubb-ı sivâdan

Kim şâdık ola itdügüñ ikrâr-ı maḥabbet (7/4)

Açıĵa çıkmak, görünmek ve zuhur etmek anlamına gelen tecelli, tasavvufta gayptan gelen ve kalpte ortaya çıkan nurlar anlamına gelmektedir

(Uludağ, 2001, 341). Selîmî Dede'ye göre tecelliye mazhar olmanın yollarından biri Hak yolunda doğruluk ve kararlılık ile takva boyutlu yol almaktan geçmektedir.

Dirseñ k'ola dil mehbiṭ-i envâr-ı tecellî

Şıdık ile Selîmî ide gör Haḫka 'azîmet (8/5)

Şair, tasavvuf yolunun yolcusuna verdiği bir nasihatte de tecellinin kaynağı olarak zikri gösterir ve salike, nefsin arzularını zikir ile ayaklar altına aldığı takdirde ilâhî nurların tecelli edeceğini söyler:

Pây-mâl eyle hevâñı zıkr ile

Tâ tecellî ide envâr-ı şalâḫ (12/2)

Tasavvufi terimlerden bir diğeri de fani olmak, yok olmak ve nesnelere sufinin gözünden silinmesi anlamlarına gelen fenadır. Tasavvufta kulun insan olarak taşıdığı kötü sıfat ve huyları terk ederek olgunlaşmasını da ifade etmektedir (Cebecioğlu, 2014, 161). Selîmî Dede, ilahi aşkı bulan kişinin sevgiliye bakmayacağını, fenadan lezzet alan kişinin de varlığa ihtiyaç duymayacağını şöyle söyler:

Haḫ ile yâr olanlar yâri n'eyler

Fenâdan lezzet alan varı n'eyler (19/1)

Şair, nasihat tarzında söylediği başka bir beytinde de aynı kavrama vurgu yapar ve Hak yolunda beden elbisesini yok etmeden gerçek varlığa erişilemeyeceğini ifade eder.

Ten libâsın râh-ı Haḫda eyle çâk

Hâşıl ola tâ ki haḫkânî vücûd (14/3)

Tasavvufta kişinin Allah'tan başka her şeyden hatta kendi varlığı ve ahiretten de vazgeçmesi demek olan terk kavramı, nasihat yoluyla bir beyitte konu edilir. Ruhun miracının, terk suyu ile abdest alınıp salik olmakla gerçekleşeceğini Selîmî Dede şöyle söyler:

Âb-ı terk ile bugün sâlik olup eyle vuḫû'

Hâşıl olsun dir iseñ rûḫ-ı 'azîze mi'râc (11/2)

Anmak ve hatırlamak anlamına gelen zikir, tasavvufta Allah'ı anmak, hatırlamak ve O'ndan gafil olmamak demektir. Tasavvufun en önemli özelliklerinden olan zikir, kulu koruyan manevi bir zırhtır (Eraydın, 2016, 126) ve bu tanıma uygun bir şekilde de beyitlerde yer alır.

Dâ'imâ kıl zıkr-i Haḫkı ittiḫâz

Tâ ki ol hışn içre cân ola ma'âz (16/1)

Ḳorḳma a'dâdan Selîmî çün ola

Saña her dem cünd-i zıkrullâḫ silâḫ (12/6)

Selîmî Dede, zikre verdiği önemi belirtmek için şiirlerinden ikisinde bu terimi redif olarak kullanır. Çalışmadaki 40 numaralı şiirin redifinde Hû zikri tercih edilirken; 41 numaralı şiirin redifinde de kelime-i tevhit zikri yer almaktadır.

Mürde dili ihyâ ider
Çeşm-i dili bînâ ider
Hem ‘âlim-i esmâ ider
Ezkâr-ı Hû envâr-ı Hû (40/4)
Zâkir olanlara himâyet ider
Tâ’ib olanlara i‘ânet ider
Dil ü cân mülkini şıyânet ider
Nuşret-i lâ ilâhe illallâh (41/4)

“Gizli bir hazine idim, bilinmek istedim...” manasındaki kudsi hadisten iktibas yapılarak tasavvufta terim haline gelen *küntü kenz*, Selîmî Dede’de bir beyitte karşımıza çıkar. Şaire göre felekler ile su, toprak, hava ve ateşin yaratılmasındaki amaç *küntü kenz*in sırlarının ortaya çıkmasıdır. Bir bakıma kudî hadisın manzum tercümesi de sayılabilecek beyit şu şekildedir:

Küntü kenz esrârınuñ izhârıdur maķşûd olan
Âb u hâk ü bād u âteş çarh-ı mînâdan ğaraz (25/2)

Kur’an-ı Kerim’de Araf Suresi 172. ayette Allah ruhlara “*Ben sizin Rabbiniz değil miyim?*” diye sorup, “*Evet, öyledir*” cevabını aldığı anlatılır. Mutasavvıflar bu olayın gerçekleştiği yer ve zamanı bezm-i Elest, Elest meclisi, bezm-i ezel vb. şekillerde terimleştirerek kullanmışlardır. Çalışmaya konu olan şiirlerde de bu meclise vurgu yapıldığı yerler vardır. Şair, ezel meclisinde rıza şarabının tadına vardığı için sevgilinin derdiyle kaynaşıp dost olabildiğini söyler:

Selîmî derd-i yâr ile anuñçün ülfet itmîşdür
K’ezelde cânına añun şunılmışdur rızâdan hazz (27/5)

Selîmî Dede yer yer ünlü mutasavvıflardan da şiirlerinde bahsetmiştir. Bu mutasavvıfların doğal olarak onun ruh ve düşünce dünyasına da tesir ettiği söylenebilir. Bu isimlerden *Hallâc-ı Mansûr* (ö. 922) iki beyitte (19/3; 41/1), *Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî* (ö. 1273) bir beyitte (24/5) ve *Pîr-i Nessâc* unvanıyla meşhur *Buharalı Ali Râmitenî* (ö.1318) de bir beyitte (11/3) anılmaktadır. Şair, tek beyitle zikrettiği diğer bir isim olan *Halvetî Şeyhi Ümmî Sinân* (ö. 1568)’i ise şu şekilde vasf etmiştir:

Şehr-i dili kırtarmağičün şerr-i ‘adûdan
Var Ümmî Sinân dergehine eyle vedî‘at (8/4)

3.2.2. Aşk-Âşık

Selîmî Dede'nin şiirlerindeki aşk, daima ilahi aşktır. Şairin aşkını ve sevgilisini vâsf ettiği beyitlerde tekke şiirinin de bir yansıması olarak siva, terk, ibret, irfan ve mahv gibi tasavvufî terimlere de yer verdiği görülür. Bununla birlikte çalışmanın 32 numaralı şiirinin tamamında aşk ve âşığın hallerinden bahsederken klasik Türk edebiyatının anlam ve hayal dünyasından, mecaz ve mazmunlarından yararlandığı da görülür:

Sevdân ile dil mülkin vîrâneye döndürdün

Şem'i ruhuña cānum pervāneye döndürdüñ (32/1)

Selîmî Dede, kendisine bahşedilen bu aşkın sırlarının defter yapraklarına sığmayacak kadar çok olduğunu; ne kadar gayret etse de bunun zerresini dahi şerh edemeyeceğini şu şekilde ifade eder:

Şerh eyleyemem zerresin itsem ne kadar cehd

Şıgmaz varağ-ı deftere esrâr-ı mahabbet (7/2)

Şair, Allah'a yalvararak kalbini aşkının nurları ve tecellilerle doldurup onu ferahlatmasını şu şekilde ister:

Nûr-ı 'aşkuñla Selîmî bendeñi mesrûr kı

Tâ tecellî keşretinden bula kalbi ittisâ' (28/5)

Şairin dünyayı terk edip ahirete meyl etme isteğinin ardında da yine O'na kavuşmak ve O'nun cemalini görebilme arzusu vardır:

Vuşlat-ı vaşl-ı Hudâdur terk-i dünyâdan gâraz

Seyr-i dîdâr-ı beğâdur meyl-i 'uqbâdan gâraz (25/1)

Klasik Türk edebiyatı ve tekke şiirinde aşk ve akıl mukayese edildiğinde genellikle aşk tercih edilen taraf olmuştur. Her iki şiir türünde de gerçek aşkın ancak gönül ile elde edileceği ve aklın bu yolda sadece bir vasıta olduğu kabul edilir. Selîmî Dede de bu gerçeği şiiriyle ikrar eden bir şairdir:

'Aql ile bu hicâb ref' olmaz

Çadeh-i dilde olmasa mey-i nâb

Bizi 'aql eyledi esîr-i sebeb

Meded it yâ Müsebbibe'l-esbâb (5/2-3)

Hak âşığının özelliklerinden de bahseden şair, onun görünüşte yıkık dökük olduğunu fakat içinde gizli bir hazine sakladığını; harap görünse de aslında onun gül bahçesine sahip olduğunu söyler.

Âşıkuñ vîrânesinde genc-i pinhân gizlidür

Zâhiren vîrân ise anda gülistân gizlidür (18/1)

Gerçek âşıklığın delilinin O'ndan gelecek bela ve dertlerden zevk almak olduğu ve O'ndan gayrıya karşı düşkünlük derecesinde bir yakınlığın söz konusu dahi olmayacağı şu şekilde ifade edilir:

Delîl-i 'âşık-ı şâdık çü itmekdür belâdan hazz

Velâdan bî-naşîb oldı o k'itmez ibtilâdan hazz (27/1)

Yeryüzü ona bir sofraya gibi donatılmışken, âşığın geçim derdine düşmesini şair bir ayıp olarak değerlendirmektedir:

'Âşıkâ fikr-i ma'îşet 'aybdur

'Âlemi Hakk aña kılmışken simât (26/2)

3.2.3. Nasihat

Selîmî Dede'nin şiirlerinin tamamında okuyucu / dinleyiciye bir şeyler öğretmek ve tasavvuf yolunun benimsetilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle şiirlere bir sohbet (ders) ve öğüt verme havası hâkimdir. Bu durum talip, salık ve âşık gibi tasavvuf yolunun yolcularına rehberlik etmeyi ve nasihat etmeyi de beraberinde getirmiştir. Bu nasihat ve tavsiyelerden bazıları aşağıda verilmiştir.

Şaire göre, tasavvuf yolunun yolcusu olan salikin ilk bilmesi gereken şey şeriataın hükümleridir:

Hıfz olmayıcağ cidd ile aḥkâm-ı şerî'at

Tekmîl olamaz sâlike eṭvâr-ı tarîkat (8/1)

Selîmî Dede, bu yolun olmazsa olmazlarından biri olarak sadakati de öne çıkarır. Beyitte bir taca benzeten sadakatin, salikin başında olmadığı takdirde tecelli nurlarının da gönlünde ortaya çıkmayacağı ifade edilir:

Olmayınca ser-i sâlikde şadâkatden tâc

Zâhir olmaz dil-i zârında o nûr-ı vehhâc (10/1)

Bu yolun yolcuları için yapılan diğer bir önemli tavsiye ise yola yalnız başına çıkılmaması ve bir pîre bağlanması gerektiğidir:

Yol erine çünki lâbüddür refîk

Gönlünü bir pîre eyle irtibât (26/4)

Talibin hakikat pazarında değer bulması için bir pirin onun gönlüne nazar etmesine de ihtiyacı vardır:

Sikke urmazsa dil-i ṭâlîbe pîrûñ nazarı

Nice mümkün ki bula sūk-ı ḥaḳîkatde revâc (10/2)

Çalışmanın 13 numaralı manzumesi de yine şeyh övgüsünde yazılmış meşâyîh redifli bir gazeldir. Şair, nasihat tarzındaki ifadelerinde; şeyhleri kabul etmenin çok büyük bir devlet olduğunu, onları inkâr etmemek

gerektiğini ve onların ölü kalpleri dirilttiğini söyler (13/4). Şeyhlerin meclislerine dâhil olunup uzaktan bakılmaması gerektiği, böylece onların sırlarına da vakıf olunabileceği tasavvuf yolunun yolcusuna yapılan bir diğer tavsiyedir (13/5). Bununla birlikte şair, her görülenin de gerçek mürşid olmadığını ve gerçek mürşidlerin en hayırlılarının en gizli olanları olduğunu şu şekilde nasihat eder:

Her gördüğünü şanma Selîmî k'ola mürşid

Zîrâ katı gizli durur ahyâr-ı meşâyîh (13/6)

Selîmî Dede, beden ile bağlanmış olan ruhun özgürlüğüne kavuşması için nefse daima riyazet ile eziyet edilmesi gerektiğini şu şekilde ifade eder:

Âzâd ola tâ rûh-ı izâfî çü tenden

İt nefsüne hem-vâre riyâzetle eziyyet (8/3)

Geceleri uykuyla geçirmemek gerektiği, çünkü seher vakitleri ruhlara aşk şarabı sunulduğu bir beyitte ifade edilir (12/1). Benzer bir beyitte de ilahi zevkleri duymak isteyenlerin seher vaktine kadar geceleri zikir ve tefekkürle ihya etmesi gerektiği söylenir (27/2). Geceleri zikir, tefekkür ve ibadetle geçiren bu yolun yolcularının, gündüz vakitlerini de çevresindekilere faydalı olmakla geçirmesi gerekmektedir. Üstünlük, yücelik, mutluluk ve kurtuluşun, etrafındakilere hizmet etmekle gerçekleşeceği şu şekilde ifade edilir:

Hağ budur kim hizmet içre gizlidür

İzz ile rif'at sa'âdetle felâh (12/4)

Tasavvufi terimlerle örülü bir başka beytinde Selîmî Dede, görünen, dış dünya (zahir), iç âlem (batın), gizli ve apaçık meydana olan şeylerin hepsinden maksat mana âleminin maddi âleme tatbik edilmesi olduğunu yani "Zahir, batının aynasıdır" sözünün bir temsilcisi olması gerektiğini talibe şöyle öğütler:

Enfüsi âfâka taṭbîk eylemekdür ṭalibâ

Zâhir ü bâṭından ü sırr ü hüveydâdan ğarâz (25/3)

Şair kendisi üzerinden okuyucuya verdiği başka bir nasihatte, gece gündüz Allah'ın isimlerini çokça zikretmek gerektiğini, böylece sırların açığa çıkacağını ve asıl amacın da O'nu zikrederek O'na kavuşmak olduğunu ifade eder:

Rûz u şeb ol deñlü çek esmâ ki sırrı keşf ola

Çün müsemmâdur Selîmî zîkr-i esmâdan ğarâz (25/5)

Tarikatin bir denize, salikin dalgıca ve arzu edilen şeylerin de inciye benzetildiği bir beyitte Selîmî Dede, bu denize dalmaktaki amacın o incilerin çıkarılması olduğu, bu yüzden de uyanık olunması gerektiğini öğütlemetedir:

İki ğavş itdüh̄n̄ tarīkat baħrine āgāh ol

Dürr-i maḫşūda irişmekdür o deryādan ğaraz (25/4)

Şair, boş yere telaşlandırıp insanların canını sıktığı için sürekli vesvese veren aşağılık kimselerin sözüne kulak asmamak gerektiğini tavsiye eder:

Ḳo erāzil sözini vesveseye uyma şakın

Düşürür dağdağaya ḳalbüh̄ni eyler iz'āc (10/4)

3.2.4. Şikâyet

Klasik Türk şiirinde aşktan anlamayan, kaba ve söylemi ile eylemi birbirini tutmayan olumsuz bir tip olarak daima eleştirilen vaiz, Selîmî Dede'nin şiirlerinde de aynı özellikleriyle yer alır. Onun gerçeğe ulaşma yolundaki bütün çaba ve gayretlerinin tamamı aşka nispet edildiğinde bir çan sesi kadar bile değildir:

Vā'izüh̄n̄ tahḳīḳ ü tedḳīḳi ḳamu

'Aşḳa nisbet olmaya bāng-ı ceres (21/3)

Vaiz, başka bir yerde de sözünü tutmayan, onunla amel etmeyen ve dediği yolda gitmeyen biri olarak eleştirilmektedir:

Vā'iz sözünü tutmaz

Anuñla 'amel itmez

Didüği yola gitmez

Bir yirde ḳarār itmez (20/4)

Şair, bütün ilimleri tahsil etmiş olsa da nefisini hor görmedikçe vuslat kapısının vaize açılmayacağını ifade eder:

Bāb-ı vaşlı açamaz cem'-i kütüble vā'iz

Nefsini ḥ'or idüben ref'-i ḥicāba muḥtāc (10/3)

Selîmî Dede'nin eleştirdiği bir diğer tip ise, gerçek aşktan ziyade dünya lezzetlerinin peşine takılmış keyfince yaşayan kişilerdir. Şair onlara bu huylarından vazgeçip aşk kapısından ders almalarını telkin eder:

Alı gör bāb-ı maḫabbetden sebaḳ

Niçe bir meyl-i nuḳūş ey bü'l-heves (21/2)

Çalışmanın 9 numaralı *el-ğıyās* redifli gazelinin her beytinde şair, farklı bir husustan şikâyet etmektedir. İlk beyitte kendi günahlarının denizler kadar olduğundan şikâyet eden Selîmî Dede, ikinci beyitte zamanında çocuk ve kadınlarla sohbet etmenin, ibadetlerden daha çok tercih edildiğini söyleyerek adeta bir dönem eleştirisi yapmıştır:

Şimdi tercîh oldı tã'ât üstine

Şoḥbet-i şıbyân ü nısvân el-ğıyâş (9/2)

Her dönemin sorunu olan dini kullanarak onun üzerinden para kazanan din adamları, aynı gazelin üçüncü beytinde karşımıza çıkmaktadır:

Muḥyî-i dînüm diyen dîn hadimi

Eylemekde cem'-i hemyân el-ğıyâş (9/3)

Öğrettikleri hile ve verdikleri yanlış fetvalarla Kur'ân'ın hükümlerinin unutulmasına sebep olan müftüler de Selîmî Dede'nin eleştiri oklarının hedefi olmuştur:

Keşretinden müftî-i mâcinlerüñ

Gâ'ib oldı ḥükm-i Kur'ân el-ğıyâş (9/4)

Gazelin son beytinde ise şair, tüm bu olumsuzlukların bir sonucu gibi düşündüğü bir durumdan şikâyet eder. Ona göre her geçen gün bilgisiz insanların sayıları çoğalırken, marifet sahibi insanların sayıları ise azalmaktadır:

Ey Selîmî artmada aşḫâb-ı şekk

Gitmede erbâb-ı iḳân el-ğıyâş (9/5)

3.3. Çeviri Yazılı Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol

Dönemin dil özellikleri dikkate alınarak çeviri yazılı metni hazırlanan *Dîvânçe*'de, şu hususlara da dikkat edilmeye çalışılmıştır:

- 1- Şiirlerin yer aldığı varak numaraları sayfa kenarlarında belirtilmiştir.
- 2- Şiirlerin vezinleri *fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün* şeklinde yazıyla gösterilmiştir.
- 3- Metne ilave edilen veya düzeltilen bölümler, köşeli ayraç [ ] ile belirtilmiştir.
- 4- Ayet ve hadislerden yapılan iktibaslar ile diğer Arapça ifadeler eğik yazılmıştır. İktibasların anlamları dipnotlarda gösterilmiştir.
- 5- Arapça tamlamalar şu şekilde yazılmıştır: *Ulu'l-elbâb* (4/5). Ancak lafza-i celâl (Allah) kelimesi ile yapılan tamlamalarda bu imlaya uyulmamıştır: *Vechullâh* (3/3).
- 6- Farsça bir ön edat ile bir ismin bir araya gelmesiyle oluşan kelimeler tireli yazılmıştır: *Hem-vâre* (8/3), *pür-nûr* (15/3). Bu ön edatlardan bazıları günümüzde çok yaygın bir şekilde kullanıldığından, sonrasında gelen kelimeye bitişik ve tiresiz olarak yazılmıştır: *Bîçâre* (20/1).
- 7- Farsça *vâv-ı madûleler* "vâ" şeklinde gösterilmiştir: *Hvâb* (12/1), *hvâr* (10/3).

8- Vezin gereği kısa okunması gereken hecelerde zihaf gösterilmemiş, kelimenin imlasına bağlı kalınmıştır.

9- Su lekelerinden dolayı okunamayan yerlere “...” işareti konulmuştur.

4. Dîvânçe

36a

[Harfû'l-Elif]

1

fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

- 1 Ey ‘atâsı ‘amîm olan Mevlâ
N’eylesün kul ki saña lâyıķ ola
- 2 Niçe biñ sâle tã‘ati bir dem
Maħv ider esse bād-ı istignâ
- 3 Böyledür böyledür velî kerem it
Ḳalma noķşānuma benüm aşlâ

36b

- 4 Ḳulzüm-i raħmetiñe nisbet ile
Zerrece gelmeye zünüb-ı verâ
- 5 Nefs elinden Selîmîyi ḳurtar
Tâ ide eyledügi ‘ahde vefâ

2

müstefilün / müstefilün

- 1 Ey cümleyi İcâd iden
Ḳudret senüñdür Rabbenâ
Erzâķını a‘dâd iden
Ḳudret senüñdür Rabbenâ
- 2 Kimini āgâh eyledüñ
Maḳbül-i dergâh eyledüñ
‘Âşıķlara şâh eyledüñ
Ḳudret senüñdür Rabbenâ
- 3 Kimini şalduñ esfele
Boynına tãķup silsile

- Mümkün mi ki gele yola
 Kudret senüñdür Rabbenā
 4 ‘Aql ile irilmez saña
 ‘İlm ile varılmaz saña
 Kul kendini nice oña
 Kudret senüñdür Rabbenā
 5 Selīmīye senden meded
 İrmezse ey Kādir Ehad
 Kalur dalāletde ebed
 Kudret senüñdür Rabbenā

3

fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

- 1 Ey esīr-i nefis ü şeytāna uyan ehl-i hevā
 Her ne deñlü cürmüñ olsa kıl resüle ilticā
 2 Ümmetine rahmet eyler aña ikrāmen İlāh
 Tā ki ol kân-ı keremden hāşıl olunca rızā
 3 Hāzretine da‘vet itdi Hākk anı i‘zāz ile
 Anda vechullāhı gördi bī-ħicāb ü bī-ħafā
 4 Atası vü anası ecdād ü ceddātı anuñ
 Enbiyā vü etkıyā vü tāhirāt ü esħiyā
 5 Hücet isterseñ kulağ tut kavlı-i Hākkā ey ğabī
 Buyurur *fi’s-sācidīn*⁵ kavlı-i kerīminde Hudā
 6 Müslim ile ol gürühı Hāğ çü tavşīf eyledi
 Mü‘min ol ço kıl ü kālī eyleme ğayrı şadā
 7 Düşmedi erhām-ı pākūñ ğayrına ol nūr-ı Hāğ
 Gerçi niçe ‘aql-ı kâşır itdiler bunda harā
 8 İhtilāfāt-ı rivāyātı görüp inkār iden
 Nice korkmaz kim ire çeşm-i derünına ‘amā
 9 Virdi olmışdur Selīmī bendeñüñ leyl ü nehār
 Rabbenā şallü ‘aleyhi vü ‘aleyhüm dā’imā

⁵ “Secde edenler içinde” anlamına gelen ifade Şuara Suresi 219. ayetten iktibastır.

[Ḥarfü'l-Bâ]

4

fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Seni özler seni kamu aḥbâb
İntizâr içre tâ ki fetḥ ola bâb
- 2 Âteş-i 'aşkuñ anları yaqdı
Yandı her birisi bi-ğayr-ı ḥisâb

37a

- 3 'İlm-i taḥkîke irdiler dilden
Görmediler o fenden özge kitâb
- 4 Nef'i yoḡ 'ilmi n'eylesün bunlar
'Ayna iren ider mi meyl-i serâb
- 5 Bu gürüh oldılar ḥaḳîkatde
Ehl-i taḥkîk ü hem ulü'l-elbâb
- 6 Ey Selîmî sivâyı terk eyle
Ki budur sâlike tarîḳ-i şavâb

5

fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Ola şanma cemâl-i yâre niḳâb
Sensin ancaḳ arada setr ü ḥicâb
- 2 'Aḳl ile bu ḥicâb ref' olmaz
Ḳadeḥ-i dilde olmasa mey-i nâb
- 3 Bizi 'aḳl eyledi esîr-i sebeb
Meded it yâ Müsebbibe'l-esbâb
- 4 Nâ-ümîd eyleyüp 'alâyıḳdan
'Aşkuñ eyle hemîşe câna me'âb
- 5 Ḳıl Selîmîyi ma'şiyetden pâk
Ey Kerîm ü Raḥîm ü ey Tevvâb

[Ḥarfü't-Tâ]

6

mefâ'ülün / mefâ'ülün / fe'ülün

- 1   Kamu derdlilere dermân iden dost
Benüm dermânımı pinhân iden dost
- 2   Nedür kıasduñ murâduñdan haber vir
Vücûdum hânesin vîrân iden dost
- 3   Derûna şerha çekdüñ dâğ-ı bâğduñ
Beni esrâr ile hayrân iden dost
- 4   Şeh iken taht-ı dilde 'âşık olduñ
Gözümdeñ hüsniñi seyrân iden dost
- 5   Tecellî eyledüñ lübbini de Kays
Cihânda bî-ser ü sâmân iden dost
- 6   Lisânım tut harâb itdüm cihânı
Selîmîyi bu gün nâlân iden dost

7

mef'ülü / mefâ'flü / mefâ'flü / fe'ülün

- 1   Zâhir olalı çeşmüme gülzâr-ı maḥabbet
Çapdı dil ü cân mülkine âşâr-ı maḥabbet
- 2   Şerḥ eyleyemem zerresin itsem ne kadar cehd
Şıgmaz varaḫ-ı deftere esrâr-ı maḥabbet
- 3   Fenzur⁶ didi Ḥaḫḫ aç göziñi eyle temâşâ
Tâ ide tecellî saña envâr-ı maḥabbet

37b

- 4   Pâk eyle derün âyînesin ḥubb-ı sivâdan
Kim şâdıḫ ola itdügüñ ikrâr-ı maḥabbet
- 5   Mümkün mi Selîmî k'olasın vuşlata mevşül
Maḫv itmeye tâ varlıguñı nâr-ı maḥabbet

---

⁶ "Bir bak" anlamına gelen ifade Rum Suresi 50. ayetten iktibastır.

8

mef'ülü / mefâ'flü / mefâ'flü / fe'ülün

- 1 Hıfz olmayıcağ cidd ile aḥkām-ı şerī'at
Tekmīl olamaz sālīke eṭvār-ı ṭarīkat
- 2 İhrāk ide gör āteş-i 'aşq ile vücūdı
Meşhūduñ ola bunda senüñ vech-i ḥaḳīkat
- 3 Āzād ola tā rūḥ-ı izāfī çe tenden
İt nefsüñe hem-vāre riyāzetle eziyyet
- 4 Şehr-i dili kırtarmağičün şerr-i 'adūdan
Var Ümmī Sinān dergehine eyle vedī'at
- 5 Dirseñ k'ola dil mehbiṭ-i envār-ı tecellī
Şıdḳ ile Selīmī ide gör Ḥaḳḳa 'azīmet

[Ḥarfü's-Sâ]

9

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Başdan aşdı baḥr-i 'işyān el-ğiyās
Zāhir oldı cevr ü tuğyān el-ğiyās
- 2 Şimdi terciḥ oldı ṭā'āt üstine
Şoḥbet-i şıbyān ü nisvān el-ğiyās
- 3 Muḥyī-i dīnüm diyen dīn hādimi
Eylemekde cem' -i hemyān el-ğiyās
- 4 Keşretinden müftī-i mācinlerüñ
Ġā'ib oldı ḥükm-i Ḳur'ān el-ğiyās
- 5 Ey Selīmī artmada aşḥāb-ı şekk
Gitmede erbāb-ı iḳān el-ğiyās

[Ḥarfü'l-Cīm]

10

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

- 1 Olmayınca ser-i sālīkde şadākatden tāc
Zāhir olmaz dil-i zārında o nūr-ı vehhāc

- 2 Sikke urmazsa dil-i t̄alibe p̄irũn nazarı
Nice mümkün ki bula sũḡ-ı haḡiḡatde revāc
- 3 Bāb-ı vaşlı açamaz cem‘-i kütüble vā‘iz
Nefsini ḡvār idüben ref-i ḡicāba muḡtāc
- 4 Ḳo erāzil sözini vesveseye uyma şaḡın
Düşürür daḡdaḡaya ḡalbũni eyler iz‘āc
- 5 Mũnkirũn şevketine baḡma Selĩmĩ soñı gör
Ḳaraya bir gün atar anları baḡr-i mevvāc

38a

11

fe‘ilātũn / fe‘ilātũn / fe‘ilātũn / fe‘ilũn

- 1 Öziñi eyleyi gör ehl-i ḡariḡe idrāc
Cümleden üstün olasın nitekim dũrre-i tāc
- 2 Āb-ı terk ile bugün sālĩk olup eyle vuḡũ‘
Ḥāşıl olsun dir iseñ rũḡ-ı ‘azĩze mi‘rāc
- 3 Ḳĩl ü ḡālũñ eşerin görmedi terk itdi anı
Ḥāl ile irdi murādātına P̄ir-i Nessāc
- 4 İ‘tirāz itme şaḡın p̄ire ne dirse ḡut gör
Bulayum dirseñ eger derd-i derũnuña ‘ilāc
- 5 Bildũḡũñ gördüḡũñ işitdüḡũñ aḡyāruñdur
Ey Selĩmĩ ide gör anları ḡāke idbāc

[Ḥarfũ‘l-Ḥā]

12

fā‘ilātũn / fā‘ilātũn / fā‘ilũn

- 1 Leyli ḡvāb ile geḡürme tā şabāḡ
Ḳũn seḡerde şunılır ervāḡa rāḡ
- 2 Pāy-māl eyle hevāñı zĩkr ile
Tā tecellĩ ide envār-ı şalāḡ
- 3 Ḳıl taḡarrũb güne gün ḡā‘at ile
Kũn mücidden bi‘l-ḡuduvvi ve‘r-revāḡ⁷

⁷ “Sabah akşam gayret eden ol” anlamında Arapça bir ifadedir.

- 4 Hâk budur kim hîdmet içre gizlidür
 ‘İzz ile rif‘at sa‘âdetle felâh
 5 Mâ-sivâ bahrinde kaldı fülk-i dil
*Hallîş Allâhümme v’emded bi’r-riyâh*⁸
 6 Korkma a‘dâdan Selîmî çün ola
 Saña her dem cünd-i zikrullâh silâh

[Hârfü'l-Hâ]

13

mef‘ülü / mefâ‘ilü / mefâ‘ilü / fe‘ülün

- 1 Ger baña şorarsañ ne durur kâr-ı meşâyîh
 Hâk ile beķâ bulmadur efkâr-ı meşâyîh
 2 Olmış kâmusı mehbiţ-i envâr-ı tecellî
 A‘mâları bînâ ider âşâr-ı meşâyîh
 3 Dîn ‘ilmini gör gayrısı hep şekk ü gümândur
 Cem‘iyyet-i dil bahş ider aħbâr-ı meşâyîh
 4 İnkârı gider eyleyigör qalbüni ihyâ
 Devlet aña kim eyleye ikrâr-ı meşâyîh
 5 Meclislerine dâhil olup bakma ırakdan
 Tâ kim olasın maħrem-i esrâr-ı meşâyîh
 6 Her gördüğüni şanma Selîmî k’ola mürşid
 Zîrâ katı gizli durur ahyâr-ı meşâyîh

[Hârfü'd-Dâl]

14

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

- 1 Her kim eyler bunda ifnâ-yı vücüd
 Oldur olan şâhib-i keşf ü şühüd

38b

- 2 ‘Âlem-i itlâka ir kaydı gider
 Cehd idüp eyle bugün ref‘-i kuyüd

⁸ “Allah’ım rüzgarlar ver ve kurtar” anlamında Arapça dua cümlesidir.

- 3 Ten libāsın rāh-ı Hāḡda eyle çāk
 Hāşıl ola tā ki ḡaḡkānī vücūd
 4 Eyle tevḡikūñ Selīmīye refīḡ
 Ey Kerīm ü ey Raḡīm ü ey Vedūd

15

mef'ülü / mefā'ilün / mef'ülü / mefā'ilün

- 1 Ğafletden uyan ey dil tevḡīd ide gör tevḡīd
 Geç cümle 'alāyıkdan tevḡīd ide gör tevḡīd
 2 Yārūñ saña yār olmaz kāruñ daḡı kār olmaz
 Ağyārı derūnuñdan tā itmeyesin teb'īd
 3 Pür-nūr olı mı şanduñ dil Ṭūr olı mı şanduñ
 Tā eylemeye anı nūr-ı Eḡadī tesdīd
 4 Ma'mūr olı mı dāruñ teskīn olı mı nāruñ
 Tā āb-ı vişāliyle yār eylemeye tebrīd
 5 Mādām Selīmīden maḡv olmaya cān u ten
 Hāḡḡı göremez muṡlaḡ bir perde ḡalur taḡdīd

[Ḥarfū'z-Zāl]

16

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Dā'imā ḡıl zīkr-i Hāḡḡı ittiḡāz
 Tā ki ol ḡışn içre cān ola ma'āz
 2 Olmayanūñ virdi olmaz vāridi
 Cehd it andan ḡaşıl eyle iltizāz
 3 Hem-nişīnūñ çün senūñ mezkūr ola
 Kendūñe tevḡīdi ḡıl dā'im melāz
 4 Çün ire zīkr-i Ḥudā dilden dile
 Dīv olur ol demde ḡahr ...⁹
 5 Ey Selīmī zīkre isterseñ urüc
 Ehl-i derd ol ḡaşıl it sūz ü güdāz

⁹ Bu mısranın son bölümü su lekelerinden dolayı okunamamıştır.

[Harfü'r-Râ]

17

mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ülün

- 1 Kimin maḥrem kimini dūr iden yār
Kimin zākır kimin mezkūr iden yār
- 2 Derūnın kiminüñ zulmetle memlū
Kiminüñ ḥalvetin pūr-nūr iden yār
- 3 Kimin sulṭān idüp bir niçe şahşı
Aña ḳul eyleyüp müzd-ver iden yār
- 4 Kimini düşürüp dünyā ğamına
Kimini faḳr ile mesrūr iden yār
- 5 Selīmīye tesellī vir kerem ḳıl
Derūnını anuñ pūr-şūr iden yār

39a

18

fā'îlātün / fā'îlātün / fā'îlātün / fā'îlün

- 1 'Āşıḳuñ vīrānesinde genc-i pinhān gizlidür
Zāhiren vīrān ise anda gülistān gizlidür
- 2 Baḳma İblīsüñ göziyle bunlara taḥḳīr idüp
Key ḥazer ḳıl saṭvetinden k'anda sulṭān gizlidür
- 3 Ḥüccet ehli olmamışlar gerçi zāhirde velī
Her birinüñ ḥāṭırında niçe bürhān gizlidür
- 4 Çünkü 'uzlet itdiler meyl ü hevā-yı gayrıdan
Şübhesiz bāṭınlarında 'arş-ı Raḥmān gizlidür
- 5 Dürr-i maḳşūda irer bunlarla ülfet eyleyen
Ey Selīmī her birinde baḥr-i 'ummān gizlidür

19

mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ülün

- 1 Haḳ ile yār olanlar yāri n'eyler
Fenādan lezzet alan varı n'eyler

- 2 Eger gūş itmese *fenzur*¹⁰ hıṭābın
Cihān bāğında key gülzārı n'eyler
- 3 Şarılmış yārine gelmezden öñdin
*Ene'l-ḥaḳ*¹¹ söyleyüp pes dārı n'eyler
- 4 Bir iş için gelüpdür bu cihāna
Ol işüñ ğayrı olan kārı n'eyler
- 5 Bugün ḥayrān-ı 'aşḳ olmuş Selīmī
Ḥayālāt artıran esrārı n'eyler

[Ḥarfü'z-Zā]

20

mef'ülü / mefā'ilün

- 1 Āvāreñ olupdur dil
Bir yirde ḳarār itmez
Bīçāreñ olupdur dil
Bir yirde ḳarār itmez
- 2 Mümkin mi aña rāḥat
Ṭut k'oldı yiri cennet
'Aşḳuñla idüp ülfet
Bir yirde ḳarār itmez
- 3 Ḳayd eyle anı bende
Ārām ide tā anda
Maḳşūdı hemān sende
Bir yirde ḳarār itmez
- 4 Vā'iz sözini ṭutmaz
Anuñla 'amel itmez
Didügi yola gitmez
Bir yirde ḳarār itmez
- 5 Selīmīye ey sultān
İtmezseñ eger derman

¹⁰ "Bir bak" anlamına gelen ifade Rum Suresi 50. ayetten iktibastır.

¹¹ "Ben Hakkım" anlamında, Hallac-ı Mansur (ö. 309/922)'un öldürülmesine neden olan sözdür.

Göñli gibi ol hayrân
Bir yirde qarâr itmez

[Harfû's-Sîn]

21

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Lezzet almaz aşk-ı Haqdan bir meges
Bir kişi bulmaz bu sırra dest-res
- 2 Alı gör bāb-ı maḥabbetden sebak
Niçe bir meyl-i nuḳuş ey bü'l-heves
- 3 Vā'izūñ taḥkīk ü tedkīki kamu
'Aşka nisbet olmaya bāng-ı ceres

39b

- 4 Sa'y idüp zikri derūna alı gör
Şoñra ey dil tut lisānuñ sesi kes
- 5 Ey Selīmī cün didi Haq yel'abūn¹²
Ġayrıyı terk it saña Allāh bes

[Harfû's-Şin]¹³

22

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Hūblarda cilve ger bir ān imiş
Bend iden cān u dili cānān imiş
- 2 Gice gündüz arayup şoyladuğūñ
Bilmedūñ kim sende ol pinhān imiş
- 3 Ehl-i şehvet aşlına itmez rücū'
Qalup esfelde ebed nālān imiş
- 4 Gizleyüp ḳubḩuñ dime görmez beşer
'İlmi cün her zerrede tābān imiş
- 5 Evliyāya ḳıl Selīmī i'tikād
Anları inkār iden şeyṭān imiş

¹² "Oyalanıp duruyorlar" anlamına gelen ifade Duhan Suresi 9. ayetten iktibastır.

¹³ Bu başlık yazmada *Harf-i Şin* şeklinde Farsça tamlamalı yazılıydı. İmla birliği gözetildiğinden bu şekilde yazılmıştır.

23

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Ey gönül yâr 'aşkı özge yâr imiş
Andan özge her ne var ağıyâr imiş
- 2 Ansız olmaz dâr-ı tende bir nefes
Kim meşeldür cār şümme'd-dâr¹⁴ imiş
- 3 Her ne maşşūd itseñ andan mâ-'adā
Her biri cāna batır bir hār imiş
- 4 Silk at üstünden şamusın fāriğ ol
Yārdan ğayrı olan hep bār imiş
- 5 Ey Selīmī 'aşk ile ol āşinā
Yār-ı 'aşk ü 'aşk-ı hūd dildār imiş

[Harfū's-Şād]¹⁵

24

fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Sâkiyā şun dile mey-i ihlâş
Tā ki kayd-ı bedenden ola hālâş
- 2 Raḫmet eyle aña ki esrükdür
Dün ü gün āh ider ki ibn-i menâş
- 3 Ğālib olmışdur aña ḫubb-ı vaşan
Eyle ğayruñdan anı istiḫlâş
- 4 İde mi āteşin anuñ teskīn
Vā'iz ü nāşihem diyen kaşşâş
- 5 Meger ide Selīmī ana 'ilāc
Mevlevīler şehi o ḫāşşü'l-ḫāş

40a

¹⁴ "Komşu, sonra ev" anlamına gelen Arap atasözünden iktibastır.

¹⁵ Bu başlık yazmada *Harf-i Şād* şeklinde Farsça tamlamalı yazılıydı. İmla birliği gözetildiğinden bu şekilde yazılmıştır.

Harfî' d-Ďād

25

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Vuşlat-ı vaşl-ı Ğudādur terk-i dünyādan ğaraż
Seyr-i dīdār-ı beĝādur meyl-i 'uĝbādan ğaraż
- 2 *Küntü kenz*¹⁶ esrārınıñ izhārıdur maĝşūd olan
Āb u ħāk ü bād u āteş çarĝ-ı mīnādan ğaraż
- 3 Enfüsi āfāĝa taṭbīĝ eylemekdür ṭālibā
Zāhir ü bāṭından ü sırr ü hüveydādan ğaraż
- 4 İki ĝavş itdüñ ṭarīĝat baĝrine āĝāh ol
Dürr-i maĝşūda irişmekdür o deryādan ğaraż
- 5 Rüz u şeb ol deñlü çek esmā ki sırrı keşf ola
Çün müsem mādur Selīmī zıkr-i esmādan ğaraż

[Harfî' t-Tā]¹⁷

26

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Ṭālibe evvel gerek şevĝ ü neşāṭ
Tā ki āña ħāşıl ola inbisāṭ
- 2 'Āşıĝa fikr-i ma'īşet 'aybdur
'Ālemi Ħaĝĝ āña kılmışken simāṭ
- 3 Çün *tebette*¹⁸ didi terk it ĝayrıyı
İtme āĝyār ile üns ü iḥtilāṭ
- 4 Yol erine çünki lābüddür refīĝ
Ğöñlüni bir pīre eyle irtibāṭ
- 5 Serserī ĝitme ṭarīĝat yolına
Ey Selīmī ĝıl bu yolda iḥtiyāṭ

¹⁶ "Hazine idim" anlamına gelen ifade; kudsî hadis olduĝu rivayet edilen "*Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi diledim ve kainatı yarattım.*" sözünden iktibastır.

¹⁷ Bu başlık yazmada *Harf-i Tā* şeklinde Farsça tamlamalı yazılıydı. İmla birliĝi gözetildiĝinden bu şekilde yazılmıştır.

¹⁸ "ve yönel" anlamına gelen ifade Müzzemmil Suresi 8. ayetten iktibastır.

[Harfî'z-Zâ]¹⁹

27

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Delîl-i 'âşık-ı şâdık çü itmekdür belâdan hazz
Velâdan bî-naşib oldu o k'itmez ibtilâdan hazz
- 2 Leyâliyi gel ihyâ eyle zıkr ü fikr ile tâlib
Seher vakti gelürmiş tâlibine çün Hudâdan hazz
- 3 Göñül âyînesin naş-ı sivâdan ide gör sâde
Tecellî ide ol yüzden bula nûr-ı ziyâdan hazz
- 4 Tesellî vir baña pîrüm kelâm-ı nûr-pâşuñla
Ki cânım hazz ider dâ'im benüm şîrîn edâdan hazz
- 5 Selîmî derd-i yâr ile anuñçün ülfet itmişdür
K'ezelde cânına anuñ şunılmışdur rızâdan hazz

[Harfî'l-'Ayn]²⁰

28

fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün

- 1 Ey kamu mañlûkı iden kudretiyle ibtidâ'
Mâ-sivâdan bize luğf eyle dem-â-dem inçitâ'
- 2 Anuñçün vird idindüm ism-i zâtuñ dilde ben
Güş-ı cânım tâ ide *lebbeyk*²¹ bir kez istimâ'
- 3 Bâb-ı vaşlı fetḥ iden zıkr-i cemîlündür velî
Her kişi ol loğmayı mümkün mi itmek ibtilâ'

40b

- 4 Hâlî olmaz bulmada güşışde her dem izdiyâd
Her kime kim hâşıl ola zıkr-i Mevlâdan rızâ'
- 5 Nûr-ı 'aşkuñla Selîmî bendeñi mesrûr kııl
Tâ tecellî keşretinden bula kalbi ittisâ'

¹⁹ Bu başlık yazmada *Harf-i Zâ* şeklinde Farsça tamlamalı yazılıydı. İmla birliği gözetildiğinden bu şekilde yazılmıştır.

²⁰ Bu başlık yazmada *Harf-i Ayn* şeklinde Farsça tamlamalı yazılıydı. İmla birliği gözetildiğinden bu şekilde yazılmıştır.

²¹ "Buyur, emret" anlamına gelen ifade; telbiye duası denilen *Lebbeyk*, *Allâhümme lebbeyk*. *Lebbeyk lâ şerîke leke lebbeyk. İnnel-hamde ve'n-nimete leke ve'l-mülk lâ şerîke lek*" duasından iktibastır.

[Harfû'l-Ġayn]²²

29

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Yağdı 'aşkuñ sīneme dāğ üzre dāğ
Öñüme düşdi benüm gūyā çerāğ
- 2 Gice gündüz sa'y idenler kām alur
Fā'iz olmaz 'aşkuña ehl-i ferāğ
- 3 'Ālem-i ıtlāka düşen 'āşıka
Kānde kim varsa olur tağ üsti bāğ
- 4 Nüş iden rüz-ı ezelde cām-ı Hū
'Aqla gelüp fark ider mi şol u şağ
- 5 Bāz-ı cānuñ kündesidür kayd-ı ten
Yoğsa aña menzil olmazdı ırağ
- 6 Her kazā ki iktizā eyler rızā
Çünkü yoğ ayrıлмаğa senden mesāğ
- 7 Ey Selīmī şıdk ü ihlāş-ı 'amel
Hāq yolında eyledi cān yüzün ağ

Harfû'l-Fā

30

mefā'ilün / mefā'ilün / fe'ülün

- 1 Eger bir 'abd olursa ehl-i inşāf
Bilür kim olmaz evşāfını vaşşāf
- 2 Egerçi eyleye biñ dürlü tāt
Kerem ihşān dağı ālāf ālāf
- 3 Anuñ ihşānidür cümle vücūdı
Lisān ü 'ayn ü vech ü şadr ü eṭrāf
- 4 Olur inkār iden küfrān-ı ni'met
Bu kavle mu'terifdür cümle eşnāf
- 5 Bunuñ birle Selīmīye Kerīmā
Vişālūñ devletini eyle irdāf

²² Bu başlık yazmada *Harf-i Ġayn* şeklinde Farsça tamlamalı yazılıydı. İmla birliği gözetildiğinden bu şekilde yazılmıştır.

Harfü'l-Kâf

31

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Nakş içinde gizlenen Nakkâşa bak
Ferş içinde seyr iden Ferrâşa bak
- 2 Başduñ ise şehr-i 'irfâna kadem
Hûblar vechinde göze kaşa bak
- 3 Cümle 'âlem *semme vechullâh*²³dur
Sen diler tağa dilerseñ taşa bak

41a

- 4 Geh cemâlin 'arz ider geh setr ider
Çeşm-i 'ibretle bu sırr ü fâşa bak
- 5 Kârı yok şanma Selîmînüñ şağın
Çeşme-i çeşminden akan yaşa bak

Harfü'l-Kâf

32

mef'ülü / mefâ'ilün / mef'ülü / mefâ'ilün

- 1 Sevdâñ ile dil mülkin vîrâneye döndürdüñ
Şem'-i ruhuña cânım pervâneye döndürdüñ
- 2 Râhat komaduñ bende tākāt komaduñ tende
Şehr-i bedenüm tâ kim gam-hâneye döndürdüñ
- 3 'Aşkuñ dile ulaşdı deryâ-yı cünün taşdı
Şimdi kadeh-i çeşmüm peymâneye döndürdüñ
- 4 Luţfuña nihâyet yok ihsânuña gâyet yok
Hicründe akan yaşum dür-dâneye döndürdüñ
- 5 Her yirde idüp nâzı keşf itmedesin râzı
Tâ kalb-i Selîmîyi büt-hâneye döndürdün

²³ "Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır" anlamına gelen ifade Bakara Suresi 115. ayetten iktibastır.

Ḥarfü'l-Lām

33

fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 Düşdi dil mülkine ḥayāl-i Cemāl
Rüşen itdi anı hilāl-i Cemāl
- 2 Ṭālibi ḡayrıdan ider me'yūs
Böyledür ḡayret-i kemāl-i Cemāl
- 3 'Aṭş-ı tā'ibi maḥv ider cānı
İrmez ise aña zülāl-i Cemāl
- 4 'Āşıkı ḥīle ile şayd eyler
Şaḡın ey dil ki çoḡdur āl-i Cemāl
- 5 Ey Selīmī olur şeh-i 'uşşāḡ
Kime kim keşf ola cemāl-i Cemāl

Ḥarfü'l-Mīm

34

fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 Beni ehl-i belā kılan göñlüm
Ḳaddümi hem dü-tā kılan göñlüm
- 2 İrmedin 'īd-i vaşlına cānum
Yāre evvel fedā kılan göñlüm
- 3 Zühd ü taḡvā vü 'ilm ile 'amelüm
Yolına hep hebā kılan göñlüm
- 4 Şevḡ ile hū çeküp seḡer vaḡtı
Sevdüğine nidā kılan göñlüm
- 5 Derdini arturan Selīmīnün
Ḡayrıdan bī-nevā kılan göñlüm

41b

35

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

I

- 1 Güş-ı hüşuñ tüt baña ey rācī-i 'afv-ı Kerīm
Virdüñ olsun rüz u şeb *estağfirullāh el-'Azīm*²⁴
Hıvaf iderseñ ölmedin vādī-i 'işyānda muķīm
- 4 Virdüñ olsun rüz u şeb *estağfirullāh el-'Azīm*

II

- 1 Yüz tütüp dergāh-ı Hāķķa raħmetin eyle recā
Kim anuñ bābından özge saña yoķdur ilticā
Bulmaķ isterseñ derün-ı dilde āşār-ı şafā
- 4 Virdüñ olsun rüz u şeb *estağfirullāh el-'Azīm*

III

- 1 Aķıdursañ çin-seħerde dīdelerde eşk-i ter
Bāğ-ı dilde hāşıl olur feyz-i Hāķdan mīveler
İtmedin eyyām-ı 'ömrüñ bāğ-ı 'ālemden güzer
- 4 Virdüñ olsun rüz u şeb *estağfirullāh el-'Azīm*

IV

- 1 Vāzıb oldı çünki istiğfāra ħatm-i enbiyā
Vācib oldı ümmete bu işre itmek iķtidā
Hem buña emr eyledi nazm-ı kerīminde Hūdā
- 4 Virdüñ olsun rüz u şeb *estağfirullāh el-'Azīm*

V

- 1 Mekr-i nefis ile düşürdüñ rüħi çāh-ı firķate
Anuñiçün mübtelāsın dürlü dürlü miħnete
Ey Selīmī irmek isterseñ mücār-ı raħmete
- 4 Virdüñ olsun rüz u şeb *estağfirullāh el-'Azīm*

²⁴ "Azamet sahibi ve yüce olan Allah'tan bağışlanma diliyorum" anlamına gelen bir dua ifadesidir.

Ḥarfü'n-Nûn

36

11'li Hece

I

- 1 Şıdķ ile gūş eyle bu sözi benden
Cehd eyle ey ṭālib sen çık aradan
Bāz-ı cānuñ pervāz itmeden tenden
4 Cehd eyle ey ṭālib sen çık aradan

II

- 1 Gel fenā meyinden bir cür'a nūş it
Mest olup deryālar gibi ḥurūş it
Naķķāşa nāzır ol terk-i nuķūş it
4 Cehd eyle ey ṭālib sen çık aradan

42a

III

- 1 'Ulūmuñ efḍali ikrār-ı Ḥaķdur
'Amel maḥabbet-i zāt-ı muṭlaķdur
Bāb-ı vuşlat nā-maḥreme muğlaķdur
4 Cehd eyle ey ṭālib sen çık aradan

IV

- 1 Esbābuñ za'ife hem kendin 'āciz
Bunuñ birle olduñ zātuña ḥāciz
Budur göstermeyen ol cānibe iz
4 Cehd eyle ey ṭālib sen çık aradan

V

- 1 Hemmüñ vāḥid ise Ḥaķķı bulursın
Kitāb ü sünnetüñ sırrın bilürsın
Düşme her vādīye zāyi' olursın
4 Cehd eyle ey ṭālib sen çık aradan

VI

- 1 ‘Abd istemeyince riğkinde şirket
Ziyy kabûl ider mi ulûhiyyet
Ehl-i haqîkatden budur vaşiiyyet
4 Cehd eyle ey tâlib sen çık aradan

VII

- 1 Sehlü'l-mümteni'dür Selîmî sözi
‘Âlem-i ma'nâdan gelür âvâzı
Ehl-i şüret fehmi idemez bu râzı
4 Cehd eyle ey tâlib sen çık aradan

37

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Yine mest olduñ dil-i dîvâne sen
Ele alduñ bir tolu peymâne sen
2 Şahve geldi mest olanlar gâlibâ
Kalduñ ancağ arada mestâne sen
3 Esirük nerler gibi kefler saçup
Yine geldüñ şevk ile meydâna sen
4 Gördüñ ancağ dostuñuñ şem'-i ruğın
Andan atduñ cismüñi nîrâna sen
5 Ey Selîmî bakma ta'n-ı münkire
Cilve ile gel hemân devrâna sen

42b

38

mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün

I

- 1 Çü yokdur Hâlikâ luţfuña gâyet
Halâş eyle bizi hicrân elinden
Habîbüñ hürmetiçün kıl 'inâyet
4 Halâş eyle bizi hicrân elinden

II

- 1 Ezelde alışan luṭf-ı vefāya
Taḥammül ide mi bunca cefāya
N'ola 'aşıqlaruñ irse şafāya
4 Ḥalāş eyle bizi hicrān elinden

III

- 1 Mükedder dillere baḥş-i zülāl it
Tecellī eyleyüp nāz ü delāl it
Cemālūñ 'arz idüp def-i melāl it
4 Ḥalāş eyle bizi hicrān elinden

IV

- 1 Niçe bir olalum derd ile nālān
Ḥicābı ref idüben eyle ḥandān
Cenābuñdan durur her derde dermān
4 Ḥalāş eyle bizi hicrān elinden

V

- 1 Selīmīde çü yok bu derde ṭāḫat
Ne mümkindür k'ola yād elde rāḫat
Eyā baḫr-i 'atā kān-ı mürüvvet
4 Ḥalāş eyle bizi hicrān elinden

39

müstefilün / müstefilün

- 1 Ey sālīk-i rāḫ-ı Ḥudā
Çeşmüñ ayırma yārdan
Cehd eyle kıl 'ahde vefā
Çeşmüñ ayırma yārdan
2 Çün didi *mā zāğā'l-başar*²⁵
Ḳo ḡafleti cānuñ uyar
Ey bī-ḫaber al bir ḫaber
Çeşmüñ ayırma yārdan

²⁵ "Göz ne kaydı" anlamına gelen ifade Necm Suresi 17. ayetten iktibasır.

- 3 Nağş u nigâr-ı kâ'inât
Cümle hayâl ü bî-şebât
Meyl-i vebâl ü seyyi'ât
Çeşmüñ ayırma yârdan
- 4 Dirseñ gele 'aşk-ı Hudâ
Kıl varuñı aña fedâ
Olma sivâya âşinâ
Çeşmüñ ayırma yârdan
- 5 Virdi Selîmî çün saña
Bu devleti Haqq ibtidâ
Olsun işüñ hamd ü şenâ
Çeşmüñ ayırma yârdan

43a

Harfû'l-Vāv

40

müstefilün / müstefilün

- 1 Ednâları a'lâ ider
Ezkâr-ı Hû envâr-ı Hû
Menzillerin bâlâ ider
Ezkâr-ı Hû envâr-ı Hû
- 2 Tâlibleri maṭlûb ider
Dost iline meczûb ider
Ol devlete mensûb ider
Ezkâr-ı Hû envâr-ı Hû
- 3 'Âşıkları hayrân ider
Tâ gayb ilin seyrân ider
Derdililere dermân ider
Ezkâr-ı Hû envâr-ı Hû
- 4 Mürde dili ihyâ ider
Çeşm-i dili bînâ ider

HIKMET - АКАДЕМИК - 2024

- Hem ‘ālim-i esmā ider
 Ezkār-ı Hū envār-ı Hū
 5 İtdi Selīmīye eṣer
 Tā zāhir oldı ḥayr u şer
 Şaldı derūnına şerer
 Ezkār-ı Hū envār-ı Hū

Ḥarfü'l-Hā'

41

fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

I

- 1 Pīşvā oldı cünd-i Manşūra
 Ra’yet-i *lā ilāhe illallāh*²⁶
 Vāşıl itdi enīsini nūra
 4 Raḥmet-i *lā ilāhe illallāh*

II

- 1 Fānī olanları ider bākī
 Keremi tıtdı cümle āfākı
 Mürtefī kıldı ḳadr-i ‘uşşāḳı
 4 ‘İzzet-i *lā ilāhe illallāh*

III

- 1 Getürür sālīke fenā fikrin
 Keşf ider ‘ārife beḳā fikrin
 Maḥv ider dilde mā-sivā fikrin
 4 Heybet-i *lā ilāhe illallāh*

IV

- 1 Zākir olanlara ḥimāyet ider
 Tā’ib olanlara i‘ānet ider
 Dil ü cān mülkini şiyānet ider
 4 Nuşret-i *lā ilāhe illallāh*

²⁶ “Allah’tan başka tanrı yoktur” anlamına gelen ifade; Kelime-i Tevhit cümlesi olan *Lā ilāhe illallāh Muhammeden Resūlullāh*’tan iktibastır.

V

- 1   Tut Selīmī sözün unutma şaķın
       Vird idüp şıdķ ile bu seyfi taķın
       Münkirine hemīşe şalar aķın
- 4   Saŗvet-i lā ilāhe illallāh

Hārfü'l-Yā'

42

fe'ilatün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1   Kimde kim olsa 'aşķuñ āşārı
       'Āķıbet cezb ider anı yāri
- 2   Mürde olanları ider ihyā
       Yoğ ider 'āriyet olan varı
- 3   Neye baķsa o yüz ile 'āşık
       Seyr ider anda hüsni-dildārı
- 4   Sırr-ı 'aşķı şorarsañ ey tālib
       O durur cümlede olan sārī
- 5   Gel Selīmī yeter sözüñ hātm it
       ... bu esrārı²⁷

Sonuç

17. yüzyıl şairlerinden olan Selīmî Dede'nin asıl ismi Süleyman'dır. Mevlevî olan şairin babası aynı yüzyılın önemli sadrazamlarından Mevlevî ya da Sofu unvanıyla meşhur Mehmed Paşa (ö. 1649)'dır. Kaynaklarda şairin hayatı hakkındaki bilgiler sınırlı olup eserlerine dair iki beyit haricinde bilgi yoktur. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ* ve *Tuhfe-i Nâilî*'de şairin akıllı ve haysiyetli bir kişi olduğu belirtilir. Selīmî Dede h. 1099 / m. 1688-1689'da vefat etmiştir.

17. yüzyıl şairi olan Selīmî Dede, mutasavvıf bir şairdir. Mutasavvıflık yönü şairliğinden daha ön plandadır. Diğer mutasavvıf şairlerde de görülen okuyucuya / dinleyiciye bir şeyler öğretme ve onları bilgilendirme esasına dayalı didaktik tarz onda da görülmektedir. Şiir onun için dinî bilgilerin öğretilmesi ve tasavvufî düşünce sisteminin benimsetilmesi adına bir araçtır. Bu yüzden eserlerinde sanat ve hüner göstermekten ziyade öğretici olmayı tercih etmiştir. Bununla birlikte şair, Mevlana'dan tercüme yapabilecek ve mensur bir sözlük yazabilecek kadar da Farsça bilmektedir.

²⁷ Bu mısranın baş tarafı su lekelerinden dolayı okunamamıştır.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 09288 numarada kayıtlı *Mecmû'a-i Âsâr* adlı yazma, Selimî Dede'nin eserlerini içermektedir. Bu yazmada şaire ait *Nazm-ı Neseb-i Nebî*, *Meraca'l-Bahreyn*, *Dîvânçe*, *Garîbü'l-Luga* adlı eserleri ile nasihatname türünde yazılmış 52 beyitlik bir mesnevi bulunmaktadır. Söz konusu yazma içerisindeki eserlerin tamamı dinî-tasavvufî edebiyatımızın örnekleri arasında sayılabilecek niteliktedir. Yapılan bu çalışma ile şaire ait eserler hakkında bilgi verilmiş; *Dîvânçe*'sinin çeviri yazılı metni hazırlanarak öne çıkan şekil, dil, üslup ve muhteva özellikleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Selimî Dede'nin *Dîvânçe*'sinde 34 gazel, 7 murabba ve 1 koşma nazım şekliyle yazılmış 42 manzume bulunmaktadır. Şair, bu manzumelerde klasik Türk şiir geleneğine uyarak en çok mürdef kafiyeyi tercih etmiştir. Şiirlerin dili genellikle sadedir. Bunun nedeni ise, şairin genellikle öğüt verme ve dinî-tasavvufî konularda insanları bilgilendirme amacıyla didaktik tarzda şiir yazmasıdır. Bu amaçla yazılan şiirlerde sanat ve hüner gösterme çabası ikinci planda olduğundan dil genellikle sadedir. Bununla birlikte şairin, verilen mesajı kuvvetlendirmek adına yaptığı iktibaslar zaman zaman şiir dilini ağırlaştırmaktadır. Yine anlam ve hayal dünyasına katkı sağlamak adına deyimlerden de yararlanılmıştır. Deyimlerin kullanımında ise, nasihat etme üslubunun etkisiyle emir kiplerinin sıklıkla tercih edilmesi dikkat çekmektedir. *Dîvânçe*'de yer alan şiirlerin tamamı dinî-tasavvufî içerikli şiirlerdir. Bu nedenle şiirlerdeki muhteva genellikle tevhit, münacat, naat ve nasihat etme tarzında olmuştur. Şiirlerdeki aşk, daima ilahi aşktır. Bu durum da, tarz olarak tekke şiirinin benimsendiğinin bir göstergesidir. Fakat yer yer klasik Türk edebiyatının aşka dair anlam ve hayal dünyasından da yararlanılmıştır. İlahi aşka talip olanlara bolca öğütlerin verildiği şiirlerde, klasik Türk edebiyatının vazgeçilmez konularından biri olan ve bu aşktan anlamayan vaizden de çokça şikâyet edilmektedir. Ayrıca Selimî Dede, dönemindeki dinî ve sosyal hayattaki bozulmalardan ve insanları yanlış yönlendiren din adamlarından da şikâyet etmektedir. Sonuç olarak *Dîvânçe*; işlediği konu ve konuları ele alış şekilleri açısından dinî-tasavvufî Türk edebiyatı örnekleri arasında sayılmakla birlikte, klasik Türk edebiyatına ait şekil, anlam, mecaz ve hayal dünyasının izlerinin de görüldüğü bir eserdir.

Bu çalışmada; biyografik kaynaklarda hayatı ve eserleri hakkında çok az bilgi bulunan 17. yüzyıl şairi Selimî Dede ve eserlerine dair bilgi verilmiş, daha önce üzerine bir çalışma yapılmamış olan *Dîvânçe*'sinin çeviri yazılı metni verilerek incelemesi yapılmıştır. Böylelikle kütüphanelerin tozlu rafları arasındaki bir eserin daha ilgililerin istifadesine sunulması amaçlanmıştır.

Kaynakça

Akbayar, Nuri - Kahraman, Seyit Ali. *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî Osmanlı Ünlüleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.

- Aydın, Abdullah. "Süleyman Bey, Sûfî Mehmed Paşa-zâde", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. 14.04.2024. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/suleyman-bey-sufi-mehmed-pasazade>.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Otto Yay., 2014.
- Ekinci, Ramazan. *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2018.
- Eraydın, Selçuk. *Tasavvuf ve Tarikatler*. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2016.
- Erkan, Davut. "Sofu Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ek-2, 515-517, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2019.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2006.
- Karaman, Hayreddin, vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir (I-V)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2006-2008.
- Kılıç, Filiz. "Selîmî, Süleymân Selîm Dede" *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. 14.04.2024, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/selimi-suleyman-selim-dede>.
- Kurnaz, Cemal - Tatçı, Mustafa. *Mehmet Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. Ankara: Bizim Büro Yay., 2001.
- Mecmû'a-i Âsâr*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar 09288 / 4, 36a-43a.
- Mecmû'atü'r-Resâil*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 00621, 1a.
- Müstakimzade Süleyman Sadeddin. *Mecelletü'n-Nisâb fi'n-Nesebi ve'l-Künâ ve'l-Elkâb*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi No: 628, 1762. (Mikrofilm Arşivi)
- Taşkesenlioğlu, Lokman. *Klasik Türk Edebiyatı Kavramlar, Şekil ve Tür Bilgisi Ses ve Ahenk Unsurları Anlam ve Mecaz Dünyası*. Ankara: Nobel Yayınevi, 2020.
- Tozlu, Musa. "17. Yüzyıl Şairi Selîmî ve Nazm-ı Neseb-i Nebî Adlı Mesnevisi", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 11 / 29 (Mart 2024), 1-21.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001.